

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

Poznámky:

1 J. A. Eder, Chronik der Orte Seelowitz und Pohrlitz und ihrer Umgebung, Brno 1859, 210.

Dritte Grabungssaison auf dem mittelalterlichen Hausberg "Kulatý kopec" bei Žabčice /Bez. Brno-venkov/. Die Grabung im Jahre 1975 legte die gesamte südöstliche Hälfte des Plateaus auf dem künstlich aufgeschütteten Hügel frei. Unter den Destruktionsschichten entdeckte man die Fortsetzung der 0,6m breiten Rinne, eine Menge von Pfostengruben und das Fragment einer Ziegelzusammensetzung. Am Rande des Plateaus war eine Erdhütte mit Heizvorrichtung erfasst worden. Auch hat man die Überreste der Grabung von J. A. Eder aus dem Jahre 1848 erfasst. In der vom Rande des Plateaus über beide Gräben geführten Sonde stellte man fest, dass der Hügel aus schotter-sandigem Material mit Linsen humoser Erde aufgeschüttet worden war. Der äussere Graben war 6m breit und 3,2m entgegen dem heutigen Boden tief. Die Funde an mittelalterlicher Keramik, eisernen Gegenständen, Glas, Ziegeln, Getreidekörnern, Tierknochen und Lehmbeiwurf können in die zweite Hälfte des 13. und in das 14. Jahrhundert datiert werden.

OBJEV HAŤOVÉHO ŘÍČNÍHO PŘECHODU V UNIČOVĚ

/ okr. Olomouc /

Pavel J. Michna, OSSPPOP Olomouc

Při úpravách mostku přes říčku Oskavu na silnici Uničov - Želechovice, byly v hloubce cca 150 - 200 cm objeveny mohutné dřevěné trámce, kladené ve směru říčního toku. Dělníci oznámili nález až po dokončení terénních prací, takže nebylo možno situaci přiměřeně dokumentovat. Kmeny lze snad interpretovat jako pozůstatek středověké hatěné cesty v inundačním úseku říčky Oskavy nedaleko Uničova.

Entdeckung eines Faschinenflussüberganges in Uničov /Bez. Olomouc/. Bei Herrichtungen der Brücke auf der Strasse Uničov-Želechovice entdeckte man Überreste eines mittelalterlichen Faschinenweges aus mächtigen Holzstämmen über den Fluss Oskava errichtet.

FUND DER MITTELALTERLICHEN KERAMIK IN UHERČICE

/ Bez. Břeclav /

Josef Ungler, Regionální muzeum, Mikulov

Beim Bau eines neuen Gebäudes des Ortsnationalausschusses wurden mittelalterliche Schichten gestört, aus denen Scherben der Keramik und ein ganzer Becher stammen, dessen Rand durch drei Ausgänge gestört ist.

KOSTRY ZE ZÁCHRANNÉ AKCE VE SLAVKOVĚ

/ okr. Vyškov /

Milan Stloukal, Národní muzeum, Praha

/ Tab. 33 /

V lednu 1974 byly při výkopu kanalizace na staveništi ve Slavkově narušeny kostrové hroby. V. Čech, J. Jaroš, Z. Kmuníčková a D. Šaurová vyzvedli postupně pozůstatky z deseti náleзовých celků. O celé záchranné akci podal stručnou zprávu J. Jaroš v Přehledu výzkumu 1973 /str. 103 - 104/, kde také uvedl čtyři v úvahu přicházející možnosti interpretace tohoto pohřebiště: 1. je to starý židovský hřbitov, 2. pohřebiště Habánů, 3. pohřebiště jedinců mimo společnost, kteří nesměli být pohřbeni uvnitř obvodu starých městských hradeb, 4. pravěké hroby. Z textu J. Jaroše vyplývá, že za nejpravděpodobnější považuje první možnost, naopak fakt, že veškeré nálezy byly bez "jakýchkoli stop milodarů, přídavků či jiného materiálu", činí 1. a 4. možnost svrchovaně nepravděpodobnou. Autor projevuje naději, že o nálezech více řekne antropologický rozbor; není však v možnostech antropologa rozhodnout mezi Jarošovou 2. a 3. možností, a to tím spíše, že v obou případech by mohlo jít o pozůstatky téhož datování. Omezíme

se proto pouze na stručné určení jednotlivých koster.

Pohřeb č. 1 - zachovala se téměř nepoškozená lebka ženy, zemřelé ve věku 40-50 let; z postkranialního skeletu se nezachovalo vůbec nic. V čelistech jsou zhojeny alveoly po intravitální ztrátě všech dvanácti stoliček a všech pětěk s výjimkou pravé dolní, kromě toho obou horních čtyřek a jedniček a dolní pravostranné dvojky. Zuby jsou silně obroušeny a na patičce je vytvořen slabý torus palatinus. Je to eurybrachymorfni lebka s úzkou dolní čelistí /podrobné míry jsou u této i všech ostatních zachovaných lebek uvedeny v připojené tabulce/.

Pohřeb č. 2 - zachovaly se obě pánevní kosti, kost křížová, obě stehenní kosti a obě česky dospělého muže. Podle tvaru pánve je určení pohlaví zcela jisté, výška postavy byla vypočítána na 169 cm /nadstřední/.

Pohřeb č. 3 - zachoval se pouze postkranialní skelet osoby, zemřelé asi ve věku mezi 16 a 18 lety. Pánev je výrazně ženského tvaru, výška postavy byla vypočítána na 159 cm /velká/.

Pohřeb č. 4 - z kostry ženy, zemřelé ve věku mezi 40 a 50 lety se zachovala zčásti měřitelná lebka, mírně poškozená páteř a skelet horních končetin včetně klíčku a lopatek, žebra a kost prsní. Lebka je výrazně brachymorfni, výška postavy byla vypočítána na 160 cm /velká/. Spina bifida posterior C 1.

Pohřeb č. 5 - zachoval se pouze levý femur a větší část levostranné pánevní kosti nedospělého člověka. Věk zemřelého nelze určit blíže než do rozmezí mezi 14 a 20 lety.

Pohřeb č. 6 - několik zlomečků lebky a zlomek pravostranné pažní kosti neumožňují žádné bližší určení.

Pohřeb č. 7 - z kostry ženy, zemřelé ve věku mezi 50 a 60 lety, se kromě téměř nepoškozené lebky zachovaly i dlouhé kosti končetin, pánev, žebra, obratle a prsní kost se srostlým manubriem a tělem. Lebka je leptodolichomorfni. Pánev je výrazně ženského tvaru, v polovině diafýsy levé tibie je plochý osteom. Výška postavy byla vypočítána na 162 cm /velká/.

Pohřeb č. 8 nemohl být podle zprávy J. Jaroše vyzvednut.

Pohřeb č. 9 - zachovala se téměř kompletní kostra ženy, zemřelé ve věku mezi 50 a 60 lety. Lebka je výrazně brachymorfni, obličej se nezachoval. Pánev je typicky ženského tvaru, výška postavy byla vypočítána na 162 cm /velká/.

Pohřeb č. 10 - z kostry osoby, zemřelé ve věku asi 15-16 let se kromě slabě poškozené lebky zachovaly dlouhé kosti končetin, pánev, žebra a bederní obratle, z krčních obratlů pouze první dva. Lebka je výrazně eurybrachymorfni, zajímavá je předčasná obliterace levé poloviny věncového švu a pravostranná sutura temporo-mastoidea. Výška postavy byla vypočítána na 151,5 cm.

Z devíti zachráněných koster je tedy 5 ženských /č. 1, 4, 7, 9 a nedospělá kostra č. 3/, dvě další kostry nedospělých osob /5 a 10/, jedna neurčitelná a jen jediná kostra mužská /č. 2/. Celý soubor je ovšem příliš malý na to, abychom z nezvyklé demografické skladby mohli vyvozovat jakékoliv závěry a nadto plánek v Jarošově zprávě o záchranné akci napovídá, že byly výkopem zachyceny jen některé hroby na tomto malém prostoru. Pouze tedy konstatujeme naprostou absenci dětských hrobů a nápadný nepoměr mezi jedním mužským a pěti ženskými pohřby.

Z pěti měřitelných lebek /4 ženské lebky a jedna lebka nedospělé osoby/ jsou čtyři výrazně brachykranii, jedna je leptodolichomorfni. Výška postavy byla vypočítána u čtyř ženských koster, ve směr jde o vysokou postavu; u jediného muže je to postava nadstřední výšky. U nedospělé kostry č. 10 nelze výšku postavy podle tabulek zařazovat. Podle tohoto vzorku jde tedy o výrazně vysokorostlou skupinu, což je s ohledem na pravděpodobné datování nálezů zajímavé.

Vezmeme-li v úvahu na jedné straně nálezné okolnosti /zejména naprosto chybějící milodary a jiné nálezy/ a na druhé straně fakt, že v této skupině koster převládají ženy, a to do značné míry podobně pokud jde o některé antropologické charakteristiky, pak se zdá nejpravděpodobnější možnost, že jde o pohřebiště Habánu. K bezpečnému určení by však bylo asi nutno provést výzkum dalších hrobů na tomto místě.

Míry a indexy lebek z pohřebiště ve Slavkově

Lebka č.	1	4	7	9	10
Pohlaví	žena	žena	žena	žena	?
Stáří	40-50	40-50	50-60	50-60	15-16
Největší délka lebky /1/	171	166	176	160	159
Délka baze lebky /5/	94	-	104	92	85
Největší šířka lebky /8/	144	140	136	147	146
Nejmenší šířka čela /9/	104	-	98	95	94
Největší šířka čela /10/	130	115	120	121	117?
Biaurikulární šířky /11/	116	120	122	120	113
Biasterická šířka /12/	118	115?	129?	110	111
Výška lebky ba-b /17/	130	122?	133	126	134
Nadušní výška lebky /20/	117	110	110	108	116
Obvod lebky /23/	510	490	505	-	481
Příčný oblouk /24/	322	305	307	-	323
Podélný oblouk /25/	366	353	348	-	352
Čelní oblouk /26/	128	124	119	123	125
Temenní oblouk /27/	128	120	120	103?	120
Týlní oblouk /28/	109	108	108	-	107
Čelní tětíva /29/	112	108	105	105	107
Temenní tětíva /30/	113	105	111	94	110
Týlní tětíva /31/	90	92	90	-	87
Délka obličeje /40/	85	-	95	-	84
Šířka horního obličeje /43/	110	-	103	-	96

Biorbitální šířka /43/1 /	105	-	98	-	90
Bizygotická šířka /45/	126	-	124	-	118?
Výška obličejce /47/	108	-	115	-	96
Výška horního obličejce /48/	67	-	69	-	56
Interorbitální šířka /50/	25	-	-	-	-
Šířka očnice /51/	45	-	39	-	36
Výška očnice /52/	37	-	34	-	32
Šířka nosu /54/	24	-	28	-	24
Výška nosu /55/	49	-	51	-	43
Nejmenší šířka nosních kostí /57/	10,8	-	-	-	-
Šířka kondylu mandibuly /65/	118	-	-	121	110
Šířka uhlí mandibuly /66/	87	100	-	95	90
Výška brady /69/	26	-	30	26?	25
Výška ramene mandibuly /70/	56	-	54	52?	48
Šířka ramene mandibuly /71/	27	-	34	24	30
Frontální hloubka /IOW-n/	23,0	-	20,7	-	12,2
Hloubka kořene nosu /SS-n/	4,1	-	-	-	-
Délkošířkový index lebky /I 1/	84,2	84,3	77,3	91,2	91,8
Délkovýškový index lebky /I 2/	76,0	73,5	75,6	78,8	84,3
Šířkovýškový index lebky /I 3/	90,3	87,1	97,8	85,7	91,8
Transv. frontoparietální index /I 13/	72,2	-	72,1	64,6	64,4
Index obličejce /I 38/	85,7	-	92,7	-	81,4?
Index horního obličejce /I 39/	53,2	-	55,6	-	47,5?
Index očnice /I 42/	82,2	-	87,2	-	88,9
Index nosu /I 48/	49,0	-	54,9	-	55,8
Alveolární index /I 60/	90,4	-	91,3	-	98,8
Frontomandibulární index /Škerlj/	83,7	-	-	100,0	95,7

Skelette von der Rettungsaktion in Slavkov /Bez. Vyškov/. Im Jänner 1974 wurden auf einer Baustelle in Slavkov Skelettgräber gestört. Mitarbeiter des Slavkover und Vyškover Museums bargen die Skelette und J. Jaroš schrieb den Bericht über diese Aktion in Přehledy výzkumů 1973. Nach seiner Ansicht kann es sich entweder um einen alten Judenfriedhof, um ein Gräberfeld der Wiedertäufer, oder um ein Gräberfeld von ausserhalb der Gesellschaft stehenden Individuen handeln, aber er schliesst nicht einmal die Möglichkeit der prähistorischen Gräber aus.

Durch die anthropologische Analyse konnten in den Skeletten Überreste von fünf Frauen, zwei nicht erwachsenen Personen und von einem Mann unterschieden werden /das eine Skelett ist derart gestört, dass es keine Bestimmung ermöglicht, ein Skelett wurde nicht geborgen/. Von fünf messbaren Schädeln sind vier markant brachymorph, einer ist leptodolichomorph, insgesamt handelt es sich um Personen von hoher Gestalt.

Sofern es sich um die Interpretation des Gräberfeldes handelt, betrachte ich mit Rücksicht darauf, dass bei den Skeletten überhaupt keine Funde waren, als unwahrscheinlich, dass es sich um prähistorische Gräber oder um einen Judenfriedhof handeln könnte. Die verhältnismässige Homogenität der Population von anthropologischer Hinsicht und auch die Tatsache, dass hier Frauengräber überwiegen, lässt also als wahrscheinlich die Möglichkeit zu, dass es sich um ein Gräberfeld der Wiedertäufer handelt.

STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z ALBRECHTIC

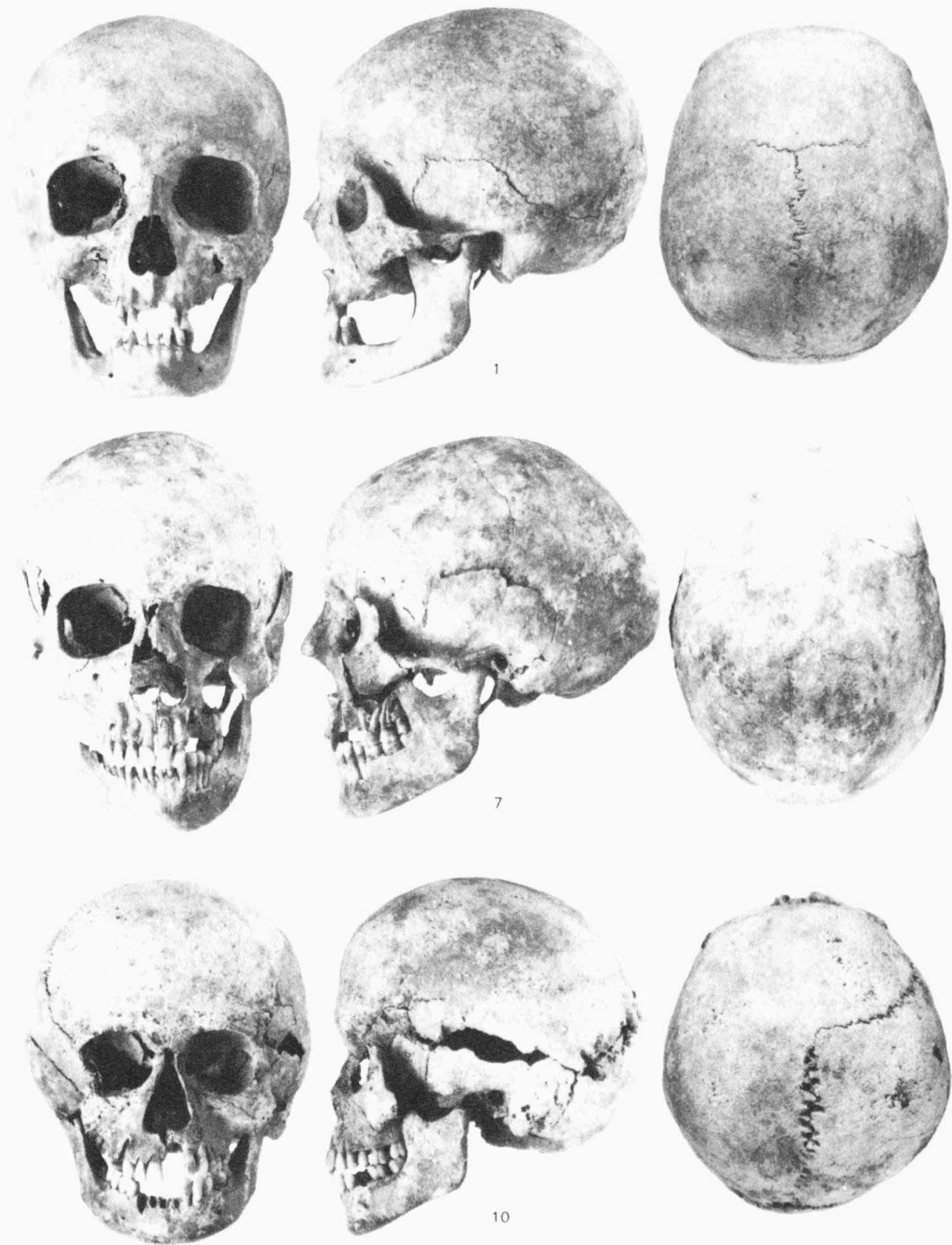
/ okr. Karviná /

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

V roce 1975 pokračoval v Albrechticích zjišťovací výzkum OVÚ Český Těšín, který je prováděn za metodické spolupráce AÚ ČSAV Brno - expozitura Opava. Jednotlivými sondami byl sledován rozsah osídlení v tratích Záměstí a Důlský. Ve většině případů byly zjištěny pouze splachové vrstvy se silně korodovanými zlomky keramiky. Jediný objekt byl zachycen na ploše vedle stavení s. Svobody. Z něj pocházejí dvě kouřovodní roury ve tvaru vysokých štíhlých, na kruhu robených nádob bez dna a část většinou hliněného zařízení hranolovitého tvaru, které rovněž patrně bylo součástí nějakého topného zařízení. Objekt můžeme datovat do 14. - 15. stol.

Nad řekou Stonávkou za zahradou s. Filipce byla zjištěna rozsáhlá maltová kra, jejíž výzkum bude dokončen v další sezóně. Z nálezů si mimo již uvedené, zaslouží pozornost zlomek hliněné figurky - koníka.

Mittelalterliche Funde aus Albrechtice /Bez. Karviná/. Das Museum in Český Těšín in Zusammenarbeit mit der Expositur des AÚ ČSAV Brno in Opava setzte im Jahre 1975 mit der Feststellungsgrabung in der Gemeinde Albrechtice /Bez. Karviná/ fort. Zu den bedeutendsten Funden gehören topfförmige Rauchrohre, der Teil einer tönernen Heizvorrichtung und ein tönernes Spielzeug - ein Pferdchen.

Tab. 33
 Slavkov /okr. Vyškov/. Lebky z hrobů č. 1, 7 a 10. - Schädel aus den Gräbern Nr. 1, 7 und 10.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně